

UOT - 17.2

Elşən Allahverdiyev
AMEA Fəlsəfə və Hüquq İnstitutu

MİLLİ-DİNİ DƏYƏRLƏRİN TƏRƏQQİSİ

İslam dünyasının kiçik bir hissəsi olan Azərbaycan, Qafqazın ən böyük müsəlman respublikası sayıldığına görə, Bakıda beynəlxalq konfranslar və simpoziumlar keçirilməsi təbiiidir. Dövlətimiz həmişə İslam dininin bəşəri dəyərinin gücünə arxalanır, xalqımızın milli-mənəvi birliyinin qorunub saxlanılmasına çalışır. Azərbaycan Respublikasının prezidenti İlham Əliyev qeyd edir: “...Azərbaycanda din, vicdan azadlığı tam şəkildə təmin edilibdir. Biz müqəddəs dinimizə - İslam dinimizə sadıq olan xalqıq. Biz İslam dəyərlərini dünyada təbliğ etməliyik. Bu məqsədlə Azərbaycan çox böyük işlər görür - həm Azərbaycan dindarları, həm Azərbaycan dövləti. Biz öz dinimizi həm təbliğ etməliyik, həm də əsassız hücumlardan qorunmalıyıq” [3, s.9].

Cəmiyyətimizin sürətli yeniləşməsi ilə bağlı inkişafdan irəli gələn məsələlər var ki, ənənəvi “şərq mentaliteti” ilə səbəblənən problemlər də, daha doğrusu, yanaşma və üsullarda, düşüncə və vərdislərdə özünü göstərən nöqsanlar da. Bunların içərisində ən başlıcası – mənəviyyat məsələsidir, belə ki, cəmiyyətin yetkinliyi ilk növbədə onun mənəviyyatında özünü büruzə verir. Eyni zamanda, cəmiyyət – din münasibətləri kontekstində də bu məsələ xüsusi əhəmiyyətə malikdir. Mayasında ölçü-nizam, haqq-ədalət, daxili harmoniya və gözəllik, işgüzarlıq və yaxşılıq, məsuliyyət və vicdan dayanan, maddi-iqtisadi inkişafa zinət verən mənəviyyata cəmiyyət həmişə ehtiyacdır. Mənəviyyat – millətin namusu və qeyrətidir! Burada ana dilinə - qayğı, torpağa, yurda, doğma ocağa - sevgi, haqq və ədalət uğrunda – mübarizə istəyi və əzmi var. Mənəviyyat – təfəkkür və əmək, davranış və münasibət mədəniyyətidir. İnsana, el-obaya, xalqa və dövlətə, bəşəriyyətə məhəbbət meyarıdır [1, s.14].

Ümummilli lider Heydər Əliyev Azərbaycanın milli-mənəvi dəyərlərini uca tutmağı və qorumağı, milli mövcudluğumuzla eyniləşdirmişdir: “Biz heç vaxt öz dilimizi, tariximizi, milli-mənəvi dəyərlərimizi unutmamalıyıq. Onları yaşatmaq, onlardan bəhrələnmək, ruhlanmaq həyatımızın əsas istiqaməti, gələcək işlərimizin zəmanətidir” [9].

Ulu öndər Heydər Əliyev İslamın mənəvi dəyərlərindən, onun əhəmiyyətindən danışaraq deyirdi ki, ... “dövlətimiz müstəqillik əldə etdikdən sonra xalqımızın mənəvi dəyərləri canlanıb bərpa edilmişdir... Xalqımızı, millətimizi, gənc nəsli, bütün cəmiyyətimizi İslamın bu yüksək dəyərləri əsasında yaşatmalı, tərbiyə etməliyik. Xalqımızın soykökünə qayıtması, İslam dininə, onun mənəvi, əxlaqi dəyərlərinə marağın getdikcə artması, heç şübhəsiz, ölkəmizdə demokratiyanın inkişafı üçün daha əlverişli şərait yaradılmasından, xalqımızın öz milli adət-ənənələrini qoruyub saxlamaq ehtiyacından, Konstitusiyamızın vicdan azadlığı hüququndakı tələb və müddəalarına əməl edilməsi zərurətindən irəli gəlir. Son vaxtlar dövlətimizin dini icmalar və qurumlar haqqında qəbul etdiyi qanun və sərəncamlar da bilavasitə bununla bağlıdır. İslam mədəniyyətinin, sağlam dini dəyərlərin öyrənilməsi, onların təbliğ edilib yayılması o vaxt səmərə verə bilər ki, ona obyektiv qiymət verərək öz yerini, rolunu düzgün müəyyən edə bilsin. Bizim bütün milli və dini adət-ənənələrimizin məqsədi insanları saflığa, düzlüyə, paklığa dəvət etməkdən, insanları bu əhval-ruhiyyədə tərbiyə etməkdən ibarətdir” [4, s.12].

Din və dövlət münasibətləri daima aktual olaraq qalır. Bu gün bəzi müsəlman əhəlinin yaşadığı dövlətlərdə islam dövlət modeli yenidən aktuallaşmışdır. Lakin bu məsələlər daima böyük mübahisələrə səbəb olmuşdur. Ümummilli lider Heydər Əliyev bu məsələyə belə aydınlıq gətirmişdir: “Bizim müstəqil dövlətdə din dövlətdən ayrılır. Din dövlətin işinə qarışa bilməz. Lakin təəssüflər olsun ki, Azərbaycanda idarəetmə işləri din əsasında qurulmayıb. Bunlar xəyaldır, kim belə düşüncəyə, bu yollara getmək istəyirsə, o, böyük risk edir. Çünki bunların qarşısını biz kəskin şəkildə

alacağıq. Biz Azərbaycanda demokratik, hüquqi, dünyəvi dövlət yaradacağıq. Biz heç vaxt imkan vermərik ki, yaratdığımız bu gənc dövlətin xarakteri hansısa qüvvələr tərəfindən dəyişdirilə bilsin. Bizim bütün milli və dini adət-ənənələrimizin məqsədi insanları saflığa, düzgünlüyə, paklığa dəvət etməkdən, insanları bu əhval-ruhiyyədə tərbiyə etməkdən ibarətdir. İslam dini başqa dinlərə qarşı heç vaxt düşmən olmamışdır. Çünki bu dinlərin hamısı Allahdan gəlir” [10, s.21].

Professor İ.Məmmədzadə “Qloballaşma və müasirləşmə şəraitində fəlsəfənin aktuallığı haqqında” (2009) kitabında yazır: “Azərbaycanda İslam dəyərinin artmasına baxmayaraq, o, mühüm siyasi gücü təmsil etmir. Bununla belə ölkədə müasirləşmə və transformasiya proseslərində bu “süurun” iştirakı olmadan müsbət nəticələr gözləmək çətinidir” [7, s.170].

Dinimiz milli-mənəvi dəyərlərimizin başında gəlir. Əsrlərcə öz dini və milli dəyərlərindən uzaq düşmüş bir nəsil üçün, İslami dəyərlərə qayıdış Azərbaycanda sevilə-sevilə qarşılandı. Çünki illər keçdikcə, xüsusilə də, gənclərimiz öz dəyərləri ilə daha yaxından tanış olur, onlara daha dərinlən yiyələnir və mənimsəyirlər. Gənc nəslin əldə etdikləri bu dəyərlərin tarixi keçmişi, sonrakı dəyişiklikləri və bu günkü əhəmiyyətini bilmək daha vacib məsələlərdəndir.

Azərbaycan Respublikasının Konstitusiyasında (maddə 18) göstərilir ki, insan ləyaqətini alçaldan və ya insanpərvərlik prinsiplərinə zidd olan dinlərin yayılması və təbliği qadağandır; Dini mərasimlərin yerinə yetirilməsi, ictimai qaydaları pozursa və ya ictimai əxlaqa zidd deyildirsə, sərbəst olduğu vurğulanmışdır [8].

Azərbaycanda islami dəyərlərə özünəməxsus qayıdış, islam dinindən irəli gələn əxlaqi, humanist dəyərlərin müasir demokratik, hüquqi, dünyəvi, mütərəqqi inkişaf meyarları ilə uzlaşması milli-dünyəvi dəyərlərin tərəqqisi, cəmiyyətdə inam hissinin möhkəmlənməsi baxımından müstəsna rol oynayır. Digər tərəfdən, müəyyən xarici təzyiq qruplarının, öz mənafeələrini Azərbaycanın sosial-dini strukturunun dəyişdirilməsi yolu ilə təmin etmək istəyən maraq dairələrinin müxtəlif vasitələrlə qeyri-ənənəvi dinlərin, təriqətlərin yayılmasına səy göstərməsi müəyyən neqativ dini davranış təmayüllərin meydana çıxmasına yol açır.

Nedim Kaya (Türkiyə) “Müsəlman qardaşlar haqlı idilərmimi?” məqaləsində qeyd edir ki, İslam hərəkatları İslam dinini və müsəlmanları yer üzündən silmək, yaxud ətalətə sürükləmək istəyən hər cür sistemə qarşı mübarizə əhval-ruhiyyəsinə malikdir. Cavabın dolaşıqlığı isə bundadır ki, İslamı fəallıqdan məhrum etmək istəyən qüvvələr o qədər çox və rəngarəngdir ki, onları seçib tanımaq olduqca çətinidir. İslami hərəkatlar bu düşmən qüvvələrin ən klassik nümunəsi olan Qərb imperializmi və sionist intriqaalardan tutmuş, hərəkatın öz daxilindəki gizli müxalifət kimi qorxunc qüvvəyə qədər bir çox cəbhəyə qarşı yönəlmişdir.

İslam dini başqa dinlərdən xeyli sonra meydana gəlməsinə baxmayaraq, həm də onlardan fərqli olaraq müasir dünyada bütün ölkələrə yayılır və öz çiçəklənmə dövrünü yaşayır [3, s.54]. İslam dini yalnız quru inamdan ibarət deyildir, bu din ictimai-sosial quruluş, idarəçilik, ailə və məişət, həm də əxlaqi-hüquqi münasibətləri müəyyənləşdirir. Bir sözlə, İslam digər dinlərə nisbətən insanların bütövlükdə dünyagörüşünü, sadəliyini, saflığını və hüququnu, azadlığını qoruyan bir dindir.

İnsan həyatının mənası, dünyada insanın yeri, sosiallaşma müstəvisində insan azadlığı, həqiqət və azadlıq, bəşəriyyətin məqsədi və bu məqsədin Tanrı Yoluna uyğunluğu, sosial davranışın məntiqi və onun ilahi tələblərə müvafiqliyi, dünyanın bütövlük kimi qavranılması, şəxsi seçimin obyektiv əsası və mümkünlüyü, dünyada və cəmiyyətdə sosial ədalət məsələsi, ideya-siyasi cərəyanlar və ilahi hökm, din və ideologiya, dünyagörüşündə (qlobal və lokal mənada) ictimai-faydalı əməyin yeri və rolu, texniki-texnoloji inkişaf və insanın təkamülü, tarixi və sosial zamanda insanın kamilləşməsi (və əksinə - deqradasiyası) – bütün bu qeyd etdiyim problemlər həmin qəbildəndir. Şübhəsiz ki, onların sayını artırmaq da olar, ancaq məsələnin məğzi heç də sayda, hansısa cəbri hesablamada və yanaşmada deyil [1, s.24].

Milli ideologiya sisteminə İslam dini-mənəvi dəyərlərinin mühüm yeri və əhəmiyyəti dənilməzdir. Azərbaycanda milli ideologiya formalaşmasında müsbət rol oynayan İslam dini dəyərləri Azərbaycandakı bütün müsəlmanların mənəvi varlığının ayrılmaz tərkib hissəsinə çevrilmişdir.

Qeyd etmək lazımdır ki, Azərbaycanda türk-islam mədəniyyəti əsrlər boyu inkişaf etmiş və güclü təsirə malik amillərdən birinə çevrilmişdir. Azərbaycan xalqının mədəniyyətini, mənəviyyatını, həyat tərzini İslam dini-mənəvi dəyərləri olmadan təsəvvür etmək çətindir.

Azərbaycan xalqı həm ümumi islam mədəniyyəti, həm də xüsusi, spesifik Azərbaycan mədəniyyətinin daşıyıcısıdır: “İslam mədəniyyəti orbitinə daxil olan xalqların sintezi bir sıra müsəlman xalqlarını birləşdirən ümumi, vahid olan mədəniyyət yaratmışdır ki, bu da uzun əsrlər üçün həmin xalqların dünyagörüşünü, ənənələrini, həyat tərzini, mənəvi norma və ideallarını, psixologiyasını, ictimai təsisatlarını və davranış modellərini müəyyən etmişdir”.

Dəyərlərə daha çox təsir göstərən isə bütün dünyanı ağışuna almış integrasiya və qloballaşma prosesləridir. Qloballaşma inkişaf dərəcəsindən asılı olmayaraq bütün cəmiyyətlərə təsir edərək onlara həm müsbət, həm də mənfi təsir göstərə bilər. Təsədüfi deyil ki, ABŞ-ın iki prezidentinin (Nikson və Reyqanın) müşaviri işləmiş, 1992-ci və 1996-cı illərdə Respublikaçılar partiyasından prezidentliyə namizəd olmuş Patrik Con Byukenen 2002-ci ildə yazdığı “Qərbin ölümü” kitabında yazır: “2000-ci ilin bütün seçki kampaniyası boyunca bir çox adamlardan tez-tez bu dərddli-qəmgin cümləni eşidirdim – “Pat, biz doğulduğumuz ölkəni itiririk”. Əsərdə artıq mövcud vəziyyətdən narahatçılıq və mümkün ola biləcək fəlakətdən ehtiyatlanma bildirilir, həyəcan təbili çalınır. Dünyanın ən güclü və qüdrətli ölkəsi olan ABŞ-da, inkişaf etmiş ölkələr sayılan Qərbi Avropa ölkələrində ictimai və fərdi şüurda, mədəni dəyərlərdə, əxlaqi prinsiplərdə, cəmiyyətin durumunda, insan psixikasında baş verən və heç də ürək açmayan ciddi dəyişiklərin, mənfi meyillərin mövcudluğu göstərilir və həmin vəziyyətin aradan qaldırılması üçün yollar aranır. Əxlaqın, mənəviyyatın, insani əlaqələrin, sosial davranış qaydalarının, ənənəvi ictimai və əxlaqi normaların, sosial institutların, o cümlədən ailənin Amerikada sürətli deqradasiyasından yazan P. Byukenen bu proseslərdə dinə və dini təhsilə, təlim-tərbiyəyə göstərilən mənfi münasibətin də rolunu xüsusi qeyd edir [1, s.28].

Sovet dövründə islam dini-mənəvi dəyərləri sıxışdırıldı və ateizmə söykənən kommunist ideologiyası bərqərar oldu. Sovet “mədəni inqilabının” əsas məqsədlərindən biri şüurun bütün formaları üzərində kommunist ideologiyasının inhisarını təmin etmək idi.

Mənəvi həyatda güclü təsirə malik olan islam milli-mənəvi dəyərləri sıxışdırıldı. 1920-ci il mayın 15-də “Vəcdan azadlığı haqqında” dekretə dini etiqad azadlığı elan edilsə də, 20-ci illərin ikinci yarısından məscidlər bağlanmağa, dini mənəvi-dəyərlərə, dini adət-ənənələrə qarşı zorakı tədbirlər görülməyə başlandı.

Din əleyhinə komissiyalar, allahsızlar ittifaqları yaradıldı, dini mərasimlər, hətta Novruz bayramının keçirilməsi yasaq edildi. “Bolşevik ideoloqlarının xalqı öz tarixi köklərinə, milli dəyərlərinə özgələşdirmək üçün mədəni irsə nihilist münasibət yaratmaq kimi, hətta Lenin tərəfindən tənqid edilən proletkultçu metodlardan istifadə edilirdi” [5, s.79].

Sovet hökuməti islam mənəvi dəyərlərini sıxışdırmaq üçün dünyəviliyi gücləndirdi. ABŞ tədqiqatçısı Svyatoçovski islam əleyhinə çevrilmiş amansız və sərt kampaniyanın nəticəsindən danışaraq yazır: “Öz təbiəti etibarilə İslam nəinki sadəcə olaraq etiqad, həm də həyat tərzidir. Adətlərin, ənənələrin və yasaqların toplusu kimi o, günümüzdə qədər gəlib çıxmışdır və müsəlman qaydalarının aradan çıxması Orta Şərqi sürətlə müasirləşən cəmiyyətlərində hər hansı bir yerdə olduğundan daha güclü idi. Bir tərəfdən İslam kimliyini nümayiş etdirən beş əməli cəhət (Allaha inam, namaz, oruc, Həccə getmək, zəkat vermək) təkcə zəkat vermək istisna olmaqla aradan qalxdı. Qanunla qadağan olunmuş çoxarvadlılıq da yasaq edildi... Bir din kimi, islam açıq-aşkar repressiyaya və terrora məruz qalmışdı. Bir vaxt nəinki islamın beş əsas cəhətinə riayət olunmadı, həmçinin gənc nəsli islamın prinsip və qaydaları haqqında məlumat vermək çox təhlükəli iş sayılırdı” [2].

Azərbaycana gəldikdə isə qeyd etmək lazımdır ki, ölkəmiz tarixən milli və dini baxımdan həmişə tolerant bir ölkə olmuşdur. Azərbaycan xalqının tolerant bir xalq olduğunu, həm tarixi mənbələr, həm də müxtəlif vaxtlarda ölkəmizə gələn xarici qonaqlar təsdiq etmiş və etməkdədirlər. Azərbaycanda tarixən çoxsaylı etnosların və müxtəlif dinlərin birlikdə yaşamasına baxmayaraq, (Azərbaycan ərazisində yaşayan ermənilərin zaman-zaman azərbaycanlılara qarşı qaldırdıqları torpaq id-

diaları ilə bağlı münaqişələri çıxmaq şərtilə) indiyə kimi heç vaxt bu ərazidə milli ayrı-seçkilik baş verməmiş və dini qarşıdurma olmamışdır.

Bəzi əcnəbi ölkələrdə çap olan bizim əxlaqımıza zidd jurnalların ölkəyə gətirilməsi, yayılması, eləcə də respublikamızda nəşr edilən bəzi jurnallar, sarı piarlar, qəzetlər, sözsüz ki, Azərbaycan ailəsinə daxil olur, oxunur və baxılır. Bəzi televiziyalardakı istedadsız və şəxsiyyətsiz şou-biznesin bəzi nümayəndələrini, onların guya bariz olan əməllərini təbliğ edən üzdənirəq verilişlər, porno momentlər əks olunan reklam çarxları, kinofilmlər, insan heysiyyətinə ləkə gətirən məqamlar, zorakı filmlərin nümayişi, əslində efiri doldurmaq məqsədi olsa da, sözsüz ki, insanların əxlaqi dəyərlərinin aşınmasına hesablanmış vasitələrdir. İngilis şairi Core Herbert demişkən: “Əxlaqdan məhrumsansa, nə qədər yüksəyə qalxsan da, yenə heçsən” [1, s.22]. Mənəvi dəyərlərin qorunmasının zəruriliyinə diqqət çəkən professor Səlahəddin Xəlilovun fikrincə, “bu gün mədəni-mənəvi köklərimizə qayıdış istiqamətində, milli mənsubiyyətin təkcə formal surətdə deyil, həm də məzmun baxımından təsbit olunması uğrunda aparılan mübarizə elmi-nəzəri əsaslara malik olmalıdır. Xüsusən, televiziyanın, mətbuatın milli mənəviyyətə yad elementlərlə dolduğu bir vaxtda mənəvi mühitin qorunması problemi çox aktualdır” [5, s.248].

Milli-mənəvi dəyərlərimizin qorunmasında Heydər Əliyev Fondunun prezidenti Mehriban xanım Əliyevanın həyata keçirdiyi çoxşaxəli layihələr də diqqətçəkəndir. Fond Azərbaycanın muğam sənətinin, eləcə də çoxəsrlilik abidələrinin qorunması, mədəniyyətimizin, milli-mənəvi dəyərlərimizin ölkə hədudlarından kənarda təbliğinə böyük qayğı göstərir. Bütün bu tədbirlərin əsasında isə mütləq milli-mənəvi dəyərlər sistemi dayanır və ona dəlalət edir ki, Azərbaycan xalqı klassik Avropa dəyərlərinə yüksək qiymət verməklə öz milli-mənəvi dünyasını zənginləşdirməkdədir. Bir azərbaycanlı kimi milli-mənəvi dəyərlərimiz barəsində düşünərkən sevinir, qürurlanıyıq. Dərindən düşünsək, bir daha şahidi olarıq ki, milli-mənəvi dəyərlərimiz, həqiqətən, bizim qürur mənbəyimizdir [8, s.17].

Gənclər arasında milli-mənəvi dəyərlərin qorunması istiqamətində işlər görülməli, onlarda vətənpərvərlik və vətəndaşlıq hissləri gücləndirilməlidir. Xüsusən, bu istiqamətdə təhsil prosesinin keyfiyyətini artırılmalı, elmi-nəzəri və metodiki tövsiyələr işləyib hazırlanmalı, normativ-hüquqi bazanın yaradılmasına nail olunmalıdır. Qanunvericiliyin ifrat dərəcədə beynəlmilləşdirilməsinə də son qoyulmalı, qanunvericilik aktlarında, xüsusən, ailə-nikah münasibətləri sferasında milli xüsusiyyətlər nəzərə alınmalıdır. Gənclərin yad təsirlərdən qorunması üçün həm ailə daxilində, həm də təhsil ocaqlarında tərbiyəvi işlər aparılmalıdır. Bütün bunlar hamısı dövlətin bilavasitə nəzarəti altında məqsədyönlü şəkildə aparılmalıdır [6, s.34].

Ulu öndər Heydər Əliyev əxlaqi, mənəvi dəyərlərdən, onun əhəmiyyətindən danışaraq deyirdi ki, ... “dövlətimiz müstəqillik əldə etdikdən sonra xalqımızın mənəvi dəyərləri canlanıb bərpa edilmişdir... Xalqımızı, millətimizi, gənc nəsli, bütün cəmiyyətimizi İslamın bu yüksək dəyərləri əsasında yaşatmalı, tərbiyə etməliyik. Xalqımızın soykökünə qayıtması, İslam dininə, onun mənəvi, əxlaqi dəyərlərinə marağın getdikcə artması, heç şübhəsiz, ölkəmizdə demokratiyanın inkişafı üçün daha əlverişli şərait yaradılmasından, xalqımızın öz milli adət-ənənələrini qoruyub saxlamaq ehtiyacından, Konstitusiyamızın vicdan azadlığı hüququndakı tələb və müddəalarına əməl edilməsi zərurətindən irəli gəlir. Son vaxtlar dövlətimizin dini icmalar və qurumlar haqqında qəbul etdiyi qanun və sərəncamlar da bilavasitə bununla bağlıdır. İslam mədəniyyətinin, sağlam dini dəyərlərin öyrənilməsi, onların təbliğ edilib yayılması o vaxt səmərə verə bilər ki, ona obyektiv qiymət verərək öz yerini, rolunu düzgün müəyyən edə bilsin. Bizim bütün milli və dini adət-ənənələrimizin məqsədi insanları saflığa, düzlüyə, paklığa dəvət etməkdən, insanları bu əhval-ruhiyyədə tərbiyə etməkdən ibarətdir” [2, s.49].

Nəhayət, qeyd etmək lazımdır ki, həm islamaqədərki dövrdə, həm də islam dininin Azərbaycanda yayılmasından sonra müxtəlif etnosların yaşadığı bu ərazidə uzun illər qarşılıqlı etimada əsaslanan milli-mədəni və dini münasibətlər sistemi formalaşmış, insanlar əmin-amanlıq şəraitində yaşamış, burada yüksək tolerantlıq mühiti hökm sürmüşdür. Bu ərazidə tarixən müxtəlif dinlər və et-

noslar arasında tolerantlıq mədəniyyətinin indiyə kimi qorunub saxlanılmasında Azərbaycan xalqının və islam dininin mühüm rolu olmuşdur.

Açar sözlər: dəyər, milli-mənəvi, dini, tolerantlıq, əxlaq

İstifadə edilmiş ədəbiyyat

1. Abbasov Ə. Cəmiyyət və din: fəzilətləri təhdid edən səbəblər haqqında // Cəmiyyət və din: tarix və müasirlik, 2014, s.30
2. Atalızadə A. Mənəvi dəyərlərin qorunmasında ən yaxşı vasitə təbliğat və təhsildir. <http://www.anl.az/down/meqale/palitra/2013/avqust/321319.htm>
3. Dövlət və Din. // İctimai fikir toplusu, 2012, yanvar-fevral, s.19
4. Dövlət və Din. // İctimai fikir toplusu, 2011, mart-aprel, s.45-47
5. Xəlilov S. Mənəviyyat fəlsəfəsi. Bakı, 2009, 127 s.
6. Xaqaniqızı D. Milli-mənəvi dəyərlər hər bir vətəndaşın qürur mənbəyidir // “Təhsil problemləri” jurnalı, 2013, № 47/48, s.7
7. Məmmədşad İ. Qloballaşma və müasirləşmə şəraitində fəlsəfənin aktuallığı haqqında. Bakı: Təknur, 2009.
8. Müasir dövrdə dinşünaslığın və mədəniyyətin aktual problemləri. Bakı: Təknur, 2012, 232 s.
9. Respublika” qəzeti, 03 oktyabr 2014-cü il
10. Topbaş O.N. Dünyaдаki cənnət xoşbəxt ailə yuvası. Bakı: İpək yolu, 2008, 192 s.

Елшян Аллахвердиев

РАЗВИТИЕ НАЦИОНАЛЬНО-РЕЛИГИОЗНЫХ ЦЕННОСТЕЙ

Резюме

Обоснована необходимость защиты в современном мире национальных и религиозных ценностей. Подчеркивается что, в отношении общечеловеческих ценностей, следует верными моральным ценностям, которая должна быть защищена от деградации.

Ключевые слова: ценность, национально-нравственный, религиозный, толерантность, мораль

Elshen Allahverdiyev

THE DEVELOPMENT OF THE NATIONAL – RELIGIOUS VALUES

Summary

The article analysed the need for the protection of the national and religious values in the modern world. Emphasizes that in the ratio of human values and at the same time staying true to our national values, it is projected from these degradations.

Key words: value, national-moral, religiuos, tolerance, morality